

”بنکارے ہوئے حکمران تے لوکائی نے ربّ بھلایا ہویا سی“ - گورو نانک

ایہہ کہنا غلط ہے کہ سیدپر وکھے گورو صاحب کولو چکی پسائی گئی سی۔ چکی والی گھٹنا قابل دی ہے۔

قابل توں واپسی

سدا، نریاب اتے ہنگو آدی وچ جہڑا گورو صاحب دا اونا ثابت ہندا ہے اس توں لگدا ہے کہ صاحب قابل توں دکھن نوں ہو ترے سن۔ قابل توں ۱۲۷ ک۔می۔ دا پہاڑی پینڈا کر کے اتھاسک شہر گردیز پہنچے۔ صاحب دی گردیز آمد بارے اتھاس چپّ ہے۔ اس توں ایہو اندازہ لگدا ہے کہ صاحب صرف اس پاسیو دی نکل رہے سن۔ ہو وی سکدا کہ ستھانک پیراں فقیراں نال گوسٹاں ہوئیاں ہون۔ گردیز توں ۱۰۵ ک۔می۔ سفر کر کے کھوست شہر پہنچے۔ انج اوہ اپرلے راہ وی جا سکدے سن۔ پر سانوں ایہو اندازہ لگدا ہے کہ انان پرچار والے پاسیو جان دے بجائے کھوست نوں ترجیح دتی ہوویگی۔

بابر (سجے) اپنے پتر شاہزادہ ہمایو نال

اگے پورب وچ کرم گھاٹی (پاکستان) دا جہڑا علاقہ اچ کلہ پاکستان-افغانستان دی سرحد تے پیندا ہے، لگدا گورو صاحب نے ایہہ خوب گاپیا سی۔ اس علاقہ دے بنو، نریاب، سدا اتے ہنگو وچ گورو صاحب دی آمد دے ثبوت ملدے ہن۔

ہنگو وچ وی گورو صاحب نے اک چشمہ جاری کیتا سی جواج وی موجود ہے تے ناں وی بابے دا ہی وجدا ہے۔

پھر نریاب وکھے چوکھی سکھی سیوکی ہو گئی سی۔ اتھے اک جوگی کول گورو صاحب ٹھہرے سن جس نے سکھی دھارن کیتی۔ اس سنت نے سکھی دا چوکھا پرچار علاقہ وچ کیتا۔ اتھے گرنستھان وی ہندا سی جس دی سیوا تیسرے پاتشہاہ سری گورو امرداس دی

چشمہ گورو نانک ہنگو۔ اک پٹھان گرسکھ چشمے دے درشن کراؤدا ہویا (فوٹو بوٹیوب)

اولاد وچوں بھلے سکھاں کول ہندی سی۔ اچ کجھ خبر نہی کہ نریاب وکھے گر استھان بچ پایا کہ نہی۔

سدا وکھے اوہناں کی

کوٹک کیتا کجھ پتہ نہی چل پایا۔

---◆---

سیدپر روانہ

قابل رہندیاں ہی گورو صاحب نوں احساس ہو چکا سی کہ بابر ہن پنجاب دیاں باقی راجدھانیاں نوں وی

لٹیگا۔ لگدی جلدی ہی صاحب نوں خبر مل گئی کہ بابر وانی (بابر دی فوج) پنجاب ول روانہ ہو رہی ہے۔ صاحب نے کرم گھاٹی اتے بنو توں ایمن آباد نوں چالے پالئے۔

کئی اتھاسکاراں نے بھائی مردانہ دا اتھے بھاؤ کرم گھاٹی وچ چلانا وکھا دتا ہے جو سراسر غلط ہے۔

بنو توں کرم دریا دے نال نال چلدے ہوئے نورنگے دی سزاں، اچ دے لکی مروت، میاں والی، سرگودھا اتے ہاپہجباد ہندے ہوئے سیدپر (ایمن آباد) پہنچے۔

سیدپر گرسکھاں نوں حملے بابت سچیت کرناں

کیونکہ بابر گوانڈھ دیا ریاستاں بھیڑا، کھشباب وغیرہ توں موٹیاں رقمماں لے گیا سی اس کر کے اندازہ ایہو ہندا سی کہ اگلی باقی رہندیاں ریاستاں سیدپر، دیپالپر، سیالکوٹ، صوبہ لاہور آدی دی واری ہے۔

کیونکہ اتھے قابل بابر اتے اوہدے درباریاں نال ہوئیاں گلاں باتاں توں صاحب نوں اندازہ ہو چکا سی کہ اگلی واری ہن سیدپر دی آئی ہی آئی۔ پھر اتھو دے پٹھان گورنر بحر خان دے سبھا توں وی صاحب جانو ہو چکے سن جو اپنی ہی دنیا وچ رہندا سی۔ اجیہا ہنکاری بندہ پھر اپنی طاقت دا صحیح اندازہ وی نہی لگا سکدا۔

ایہناں حالاتان دے مدے نظر گورو صاحب نے سیدپر پہنچ بھائی لالو نوں جا سچیت کیتا:

تلنگ محلہ ۱ جیسی مے آوے خصم کی بانی تیسڑا کری گیاں وے لالو۔۔ پاپ کی جنج لے کابلہ دھایا زوری منگے دان وے لالو۔۔ سرم دھرم دئی چھپ

کھلوئی کوڑ پھرے پردھان
وے لالو.. قاضیہ بامنا کی
گل تھکی اگڈ پڑے سیطان
وے لالو.. مسلمانیا پڑے کتیبیا
کسٹ مہ کرہ خدائے وے لالو
.. جات سناتی پور ہدوانیا ایہ
بھی لیکھے لائے وے لالو..
خون کے سوہلے گاویئہ نانک
رت کا کنگو پائی وے لالو.. ۱
صاحب کے گن نانک گاوے
ماس پوری وچ اکھ مسولا..
جن اپائی رنگ روائی بیٹھا
ویکھے وکھ اکیلا.. سچا سو
صاحب سچ تپاوس سچڑا
نیاؤ کریگ مسولا.. کایا کپڑ
ٹک ٹک ہوسی ہدستان
سمالسی بولا.. اون اٹھترے
جان ستانوی ہوز بھی اٹھسی
مرد کا چپلا.. سچ کی بانی
نانک اکھے سچ سنائی سچ
کی بیلا.. ۲ ۳ ۵

سو صاحب فرما رہے نے کہ
قابلوں پاپ دی جنج چڑھائی
بے زبردستی ڈولیاں لے کے
جا رہا ہے۔ کیونکہ ناں اٹھے
شرم رہی تے ناں دھرم رہا۔ ہر
پاسے جھوٹھ دا بول بالا ہے۔
لاشاں وچھے شہر وچ میں
اس اکال پرکھ دی صفت
صلاح کردا پیا واں۔ جسدے

حکم وچ ہی ایہہ سبھ کجھ ہو
رہا وا۔ تسسی ویکھنا انت وچ اوہدا انصاف سچا
ہوے گا۔ اس کنلیام نوں ہندوستان یاد رکھیگا۔ باقی
ایہناں دا ۱۵۷۸ وچ آؤنا ہے ۱۵۹۷ وچ واپسی ہے۔"
سو گورو جی نے بھائی لالو ل کیہا کہ اس شہر اتے
وڈا بھاری کشت آؤن سو توں کجھ دناں واسطے اس
جگہ توں لامبھے ہو جا۔.. پھر بھائی لالو پنڈ تلتیانی
چلا گیاں سی جو کہ ایمن آباد توں پچھم دی طرف ۱۰
میل تے ہے۔ اس پنڈ وچ وی بھائی لالو دا گرو دوارہ
ہے۔

صرف لالو ہی نہیں۔ ۱۵ گورو جی دا اک پریم شہر دھالو
براہمن پروار سی۔ براہمن نے اپنی دھی دا ویاہ رکھیا
ہویا سی۔ لگدا اس براہمن نے کسے طرحاں گورو جی

۱۸۴۷ء 'چ پٹھان سپاہیاں دی تصویر۔ کلاکار جیمز رترے۔ ایہہ
ایسٹ انڈیا کمپنی دی آرگرنیڈیئر بنگال رجمنٹ دا لفٹیننٹ سی۔
تصویر اوہدی کتاب SCENERY, INHABITANTS & COSTUMES OF AFGHANISTAN FROM DRAWINGS
MADE ON THE SPOT BY JAMES RATTRAY ESQ. LIEUT.
2ND GRENADIERS, BENGAL اس توں تہاں اندازہ لگیگا کہ
پرانے سمیاں وچ اپھگانی سپاہیاں دا کتا ٹوہر ہندا سی۔ جگاں
جگاں توں لڑنا ہی اس قوم دا کتا رہا ہے تے جت اپرنٹ لٹمار اناں
دا نشانہ۔ اج دے دور وچ وی دنیا دی اس ویلے دی سبھ توں
وڈی طاقت سوویت روس دا اناں افغانستان وچ جلوس کڈھ
کے رکھ دتا سی۔ بن امریکہ وی افغانستان توں کھڑا چھڈاؤن دا
کوئی بہانہ لبھ رہا ہے۔ پٹھانوں نوں وٹے وٹے پایا سی تاں صرف
دشمیش پتا دی ساجی قوم نے۔

تک وی سنیہا بھیجیا سی کہ
اوہ ویاہ وچ ہر حالت وچ
پہنچن۔ گورو صاحب نے
اودیاں ہی دہائی دے دتی
کہ اس شہر تے حملہ ہون والا
ہے تے براہمن نوں اپدیش دتا
کہ ترنت اپنی دھی لے کے
دوسرے کسے تہاں پہنچ جائے۔
براہمن سبھ کہن لگا کہ
صاحب میں تاں ساہے چٹھی
وی تور چکا ہاں۔ جنجھ تاں
اتھے سیدپر دتے وقت تے
پوہنچنی ہے۔ گورو صاحب نے
انوں ساری گل سمجھائی کہ
جے اپنے پروار دا بھلا لوچدے
ہو تاں ترنت اتھوں دوڑ جاؤ۔

براہمن نے ایسے ہی طرحاں
کیتا۔ ویاہ دا سارا سامان
گڈیاں تے لڈ کے شہر توں دوڑ
گیا تے نالے کڑماں نوں وی
اطلاع دے دتی کہ فلانے تہاں
(بھاؤ کڑی دے نانکے) جا رہا
ہاں جنجھ لے کے اوتھے آجائیو۔
بعد وچ پھر اوہو کجھ ہویا
جس دا ڈر سی۔

---◆---

بابر دا سیدپر تے حملہ اتے گورو صاحب دی کھد دی گواہی

گورو جی نے بابر نوں تاں جابر
کیہا پر اتھوں دے حکمراناں بارے کیہا کہ ایہہ ایسے
دے ہی لایق سن
بابر دے حملیاں بابت گورو صاحب نے کل چار بانیاں
رچیاں ہن:-
۱. تلنگ راگ۔ انگ ۷۲۲۔ سگگس -- "جیسی مے آوے
خضم کی بانی تیسڑا کری گیاں وے لالو.."
۲. راگ آسا۔ انگ ۳۶۰۔ سگگس ---
"خراسان خسمانا کیا ہندستان ڈرایا.."
۳. راگ آسا۔ انگ ۴۱۷۔ سگگس ---
"جن سر سوہن پٹیا مانگی پائی سندھوڑ.."
۴. راگ آسا۔ انگ ۴۱۷۔ سگگس ----
"کہا سو کھیل طیلہ گھوڑے کہا بھیری سہنائی.."

اک ودوان انوسار

کرمانک ا بانی سید دے حملے (دسمبر ۱۵۲۰ء) توں
پہلاں پر بھیڑے، کھشاب اتے چنیوٹ دے حملے دے

۱۵ سوڈھی - ۱۶، ۱۷، ۱۸ سائیکل پاتری - ۱۹

بابر دے حملے نال سببندھت بانی نوں بابر وانی کہنا ٹھیک نہیں۔
کیونکہ صاحب نے بابر دی فوج لئی بابر وانی لفظ ورتیا ہے۔ فوج دی
ٹکڑی نوں سنسکرت وچ اکثر واہنی وی کہیا جاندے ہے۔

بعد رچی گئی۔

بانی کرمانک ۲- سیدپر دے قتلام بعد لکھی گئی۔

بانی کرمانک ۳- لاہور آتے دبیالپر دے قتلام بعد (۱۱۵۲۴ء)۔

بانی کرمانک ۴- پانیپت دے پہلے یدھ (۲۱ اپریل ۱۵۲۱ء) دے بعد

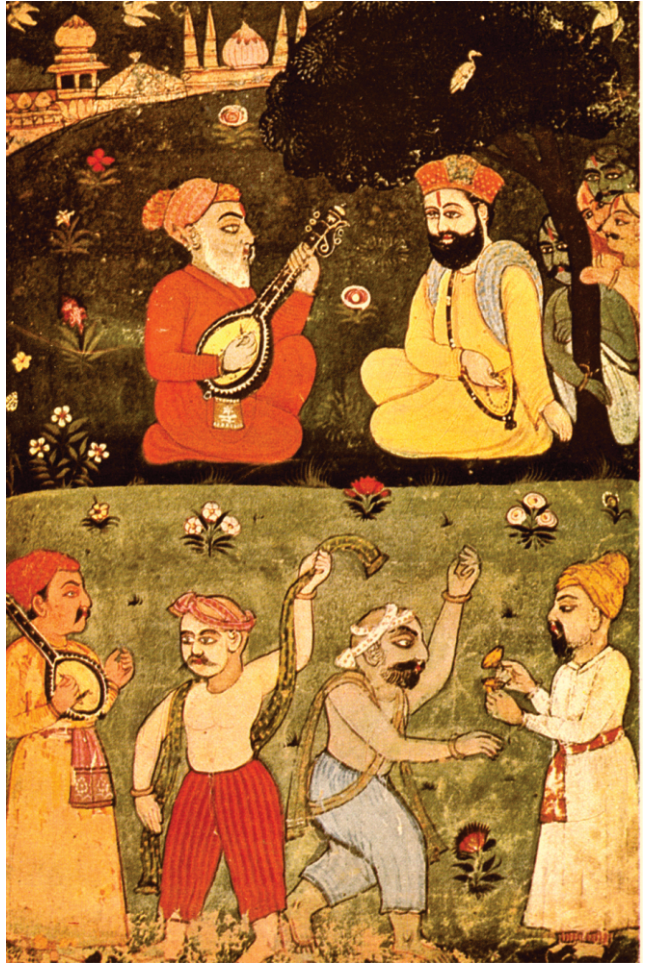
سیدپر - بابر نے سیدپر دے پٹھان حاکم نوں این من لئی سنیہا بھیجیا۔ پر سیدپر دا پٹھان حاکم اپنی ہی دنیا وچ رہندا سی۔ جدھ دیاں تیاریاں بابت وی اوہ اویسلا سی تے ناچ گانے دا شوقین سی۔ جنمساکھی وچ آؤدا ہے کہ اک تھان پٹھان جشن منا رہے سن تاں مردانے روٹی منگی تاں اگو پٹھانانے دھکے مارے۔* اسے پٹھان دا ہی دیوان ملک بھاگو سی، جس دی گورو صاحب نے شہریام مخالفت کیتی سی تے کیہا سی کہ توں ہنکاری آتے ظالم اے۔

جدوں (دسمبر ۱۵۲۰ء) بابر نے سیدپر تے حملہ کیتا تاں پٹھانانے انج ڈٹ کے حملہ کیتا۔ کیونکہ دلی تخت نوں پہلاں ہی دولت خاں ابارا پیملودھیب ابراہیم تے شک ہو چکا سی۔ بادشاہ سلطان ابراہیم نے لاہور دے ڈیفینس لئی بحر خاں مبارک خاں دی ذمہ واری لا دتی سی۔ دولت خاں ابارا پیملودھیب ابراہیم جو پہلاں ہی دلی توں اوکھا سی اوہ این موقع تے لاہور توں کھسک گیا۔ ایہہ وی شک ہے کہ لاہور دے ذمہ وار پٹھان وی سیدپر دی مدد تے آ گئے ہونگے۔ بابر نے سیدپر جت تان لیا سی پر لگدا ہے بابر نوں وڈی قیمت چکاؤنی پئی سی۔ ایمن آباد (سیدپر) لاہور توں سارا ۵۰ کہ۔ می۔ ہی تان ہے۔

ایہہ وی لگدا ہے کہ سیدپر دی پرجانے وی بابر خلاف پٹھانان دا کسے طرحاں ساتھ دتا ہووے گا۔ بابر نے پھر جدوں سیدپر پور جت لیا تاں جو وی ساہمنے آیا سبھ نوں موت دے گھاٹ اتار دتا۔ چار چپھیرے لاشاں وچھا دتیاں۔ شہر نوں چنگی طرحاں لٹیا تے کٹیا۔ زنانہ جات دی وی بہت بے پتی ہوئی۔ ہزاراں لوکاں نوں بندی بنا لیا۔ دراصل ظالم بابر اپنی اس کاروائی رانہی ہور ناں تھانئی ایہہ سنیہا دینا چاہندا سی کہ میرے نال پنگا لین دی کوشش ناں کرو تے چپ چپیتے میری این مندے جاؤ۔

قتل عام دی خبر گورو صاحب نوں جدوں پکھوکے ملی تاں اوہ سیدپر نوں روانہ ہو گئے۔ گجرانوالے لاگے جدوں پہنچے تان لوکاں مناں کیتا کہ مہاتما جی اگے ناں جاؤ۔ پر گورو جی چلدے رہتے اوتھے بابر دے فوجیاں نے گورو صاحب تے مردانے نوں وی قابو کر لیا۔

سیدپر پور تیاہ ہو چکا سی۔ جویں قلعے دوالیو گھیرا بندی چکی گئی لوک کندھ ٹپ دوڑ رہے سن۔ بازاراں نوں لٹن اپرنت اگاں وی لائیاں گئیاں سن۔ N

سمیاں سمیاں دی گلاں نے۔ گورو صاحب دے ویلیا چ لوک سادھو سنتاں دا بڑا ستکار کریا کردے سن۔ ۱۵۲۰ء دی گل ہے جدوں گورو صاحب سیدپر پہنچے سن۔ اک پٹھان دے گھر وہاہ سی۔ لوک نہچ گا رہے سن۔ مردانے لاگے جا کے ست کرتار دا نعرہ لایا۔ بھوترے ہوئے پٹھانان نوں بڑا تاء چڑھیا تے جھت جا مردانے نوں گال کڈھی تے دھکے مار کے بیٹھان سٹ دتا۔ وچارا مردانہ کن لوہٹ کے باہے کول آ گیا تے ساری گل دسی کہ کوہ پٹھان ہنکارے ہوئے۔ گورو صاحب نے سدھانت دسیا کہ جدوں بندے دا ماڑا وقت آؤدا ہے اوہ ایسے طرحاں ہی کردا ہے۔ بی: ۴۰ جنم ساکھی نے اوہناں نچدے گاؤدے پٹھانان دا چترن کیتا ہے تے اپر گورو صاحب مردانے نال نے۔

لگدے ہے سیدپر دے پٹھانان نے بابر دی فوج دا وی چنگا نقصان کیتا سی۔ تان ہی بابر وانی زیادہ بکھلا گئی سی تے قتلام تے اتر آئی سی۔

بابر دا کیمپ سیدپر توں ۲ کو کہ۔ می۔ جتھے اجکل پنڈ اوان ہے اوتھے لگا ہویا سی۔ بابر جت دا جشن شہراب پی کے منا رہا سی۔ گورو صاحب نے بابر نوں ملن لئی کیہا۔ پر اوتھے کون سنندا ہے۔ بابا جی نوں وی قید کر لیا۔ خیر جدوں مردانے نے پھریداراں نوں دسیا کہ بابر گورو صاحب دا مرید ہے تان انان گورو صاحب کولوں کوئی وگار ناں لئی۔

اگلے سویرے پھر گورو صاحب دا بابر نال میل کرایا گیا۔ ایہدے پچھے وچ گورو صاحب دی اپنی واقفیت

سی جہڑا صاحب اچے کجھ ہی سماں بابر نوں قابل ملے سن۔ گورو صاحب نے بابر اگے گلہ کیتا کہ جدوں تینوں دسیا کہ توں ہندوستان دا بادشاہ بنیگا پھر وی نردوش جنتا تے ظلم کیو کردے ہے؟ گورو صاحب نے بابر نوں اپدیش دتا کہ سارے قیدی رہا کر دے ایسے وچ خدا دی کھشی ہے۔

بابر نے جنے غیر-فوجی قیدی سن سبھ نوں رہا کر دتا۔ گورو صاحب نے بابر نوں سمجھایا کہ پھڑے گئے پٹھان فوجیاں تے وی تشدد ناں ہووے۔ اوہ کلھ پٹھان راجے دے نوکر سن اچ توں تیرے ہو گئے۔ اوہ تان وچارے تنخواہ بدلے کم کردے۔ سگوں وقت پا کے انان نوں اپنی فوج وچ شامل کر۔

اس قتل عام بعد گورو صاحب نے پھر بانی آکھی:-
آسا محلہ ۱ خراسان خسمانا کیا ہندستان ڈرایا ..
آپے دوسن دینی کرتا جم کر مغل چڑایا .. ایتی مار پئی کرلانے تیں کی دردن آیا .. اکرتا توں سبھنا کا سوئی .. جے سکتا سکتے کو مارے تا من روسن ن ہوئی .. ارباؤ .. سکتا سبھ مارے پے وگے خسمے سا پرسائی .. رتن وگاڑ وگوئے کت ۵۰ مویا سارن کائی .. آپے جوڑ وچھوڑے آپے ویکھ تیری وڈیائی .. ۲ جے کوناؤ دھرائے وڈا صاد کرے من بھانے .. خسمے ندری کیڑا آوے جیتے چگے دانے .. مر مر جیوے تا کجھ پائے نانک نام وکھانے .. ۳ ۵ ۳۹

گورو صاحب نرنکار نوں الاہما دندے نے کہ تینوں لوکائی تے ترس کیو ناں آیا؟ صاحب نے تانا دتا کہ کرن کراؤن والا تان توں آپ ہیں بہانہ بابر دا بنایا ای۔ نال ہی کیہا کہ سانوں سیدپر دے اباراہیملودھیب ابراہیم دا افسوس نہی کیونکہ ظلم نوں ظلم ہی وڈھدا ہے۔ پر غریب عام جنتا دا کی دوش؟ پھر صاحب آپ ہی پٹھان راجے بارے اشارہ دندے نے کہ بھاوے ہنکار وچ کوئی کنا وی وڈا بنیا پھر دا ہووے مالک دی نگاہ وچ اوہ کیڑے مکوڑے توں ودھ نہی۔

---◆---

لاہورتے دیپالپر دے قتلام اپرنت

راگ آسا محلہ ۱ اسٹپدیا گھڑ ۳ ستگور پرساد ..

جن سر سوہن پٹیا مانگی پائی سندھوڑ .. سے سر کاتی منیند گل وچ آوے دھوڑ .. محلہ اندر بودیا ہن بہن ن ملن بدور .. اڈیس بابا اڈیس .. آدی پرکھ تیرا انت ن پایا کر کر دیکھہ ویس .. ارباؤ .. جدہ سیا ویایا لاڑے سوہن پاس .. بیڈولی چڑ آتیا دند کھنڈ کیتے راس .. ابرہ پانی واریتے جھلے جھمکن پاس .. ۲ اک لکھ لہنڈ بھٹھیا لکھ لہنڈ کھڑیا .. گری چھوہارے کھانڈیا ماند سیجڑیا .. تند گل سلکا پائیا تئد موتس-ریا .. ۳ دھن جوین دئی ویری ہوئے جنی رکھے رنگ لائی .. دوتا نو فرمایا لے چلے پت گوائے .. جے تس بھاوے دے وڈیائی جے بھاوے دئی سجائی .. ۴ اگو

دے جے چیتی تان کائت ملے سجائی .. ساہاں سرت گوائیا رنگ تھامسے چائی .. بابر وانی پھر گئی کئڑ ن روٹی کھائی .. ۵ اکنا وکھت کھوائیہ اکنا پوجا جائے .. چوڑے وں ہندوانیا کیوڑے کڈھہ نائی .. رام ن کیہو چینیو ہن کہن ن ملے خدائی .. ۶ اک گھر آوہ اپنے اک مل مل پچھ سکھ .. اکنا اہو لکھیا بہ بہ رووہ دکھ .. جو تس بھاوے سو تھیئے نانک کیا مانکھ .. ۷ ۱۱

جنگ توں بعد دا دردناک درش گورو صاحب شاید لالو نوں ہی سمبودھن کر کے چتر دے۔ نرنکار دے دیوانے گورو صاحب نے تانا وی کسیا کہ لوکاں نے رب نوں بھلایا ہویا سی۔ (اگو دے جے چیتی تان کائت ملے سجائی)۔ عورت جات دی کی حالت سی اوہ وی اس واک توں صاف ہو جاندا ہے: 'دھن جوین دئی ویری ہوئے جنی رکھے رنگ لائی' .. اوہو جوانی تے سندرتا اچ ویری ہو گئی جنوں انان بنایا سواریا جاندا سی۔ روز روز دی خرمستی وچ حکمرانان نوں بالکل پوش نہی سی کہ اک دن سبھ کجھ چھڈنا پینا ہے: "ساہاں سرت گوائیا رنگ تھامسے چائی"۔

---◆---

پانییت دے یدھ مگروں

بابر دے دلی تخت تے بہ جان مگرو پھر ماؤدے ہن:-
آسا محلہ ۱ کہا سو کھیل طیبیلہ گھوڑے کہا بھیری سہنائی .. کہا سو تیغ بند گاڈیرٹ کہا سو لال کوئی .. کہا سو آرسیا مہ بنکے ایتھے دسہہ ناہی .. ۱ اہہ جگ تیرا تو گوسائی .. ایک گھڑی مہ تھاپ اتھاپے جڑ وند دیوے بھانئی .. ارباؤ .. کہاں سو گھر در مندپ محلہ کہا سو بنک سرائی .. کہاں سو سیچ سکھالی کامن جس ویکھ نیدن پائی .. کہا سو پان تمبولی ہرما ہونیا چھائی مائی .. ۲ اس جر کارن گھنی وگتی ان جر گھنی کھوائی .. پاپا باجھہ ہووے ناہی مویا ساتھن جائی .. جس نو آپ کھوائے کرتا خیس لئے چنگیائی .. ۳ کوئی ہو پیر ورج ربائے جا میڑ سنیا دھایا .. تھان مقام جلے بج مندر مچھ مچھ کر رلایا .. کوئی مغل ن ہوا اندھا کنے ن پرچہ لایا .. ۴ مغل پٹھانا بھئی لڑائی رن مہ تیغ وگائی .. اونی تیک تان چلائی اونی ہست چڑائی .. جن کی چیری درگہ پائی تننا مرنا بھائی .. ۵ اک ہندوانی اور ترکانی بھٹھانی ٹھکرانی .. اکنا پیرن سر کھر پائے اکنا واس مسانی .. جن کے بنکے گھری ن آیا تہ کیو رین وہانی .. ۶ آپے کرے کرائے کرتا کس نو اکھ سنائیئے .. دکھ سکھ تیرے بھانے ہووے کس تھے جائے روایتیئے .. حکمی حکم چلائے وگسے نانک لکھیا پائے .. ۷ ۱۲

گورو صاحب دا کہنا ہے کہ سبھ نرنکار دے حکم وچ ہویا ہے۔ جنان نوں اسنے خوار کرناں ہندا ہے انان کولوں چنگیائی کھوہ لیندا ہے۔ جس نو آپ کھوائے کرتا خیس لئے چنگیائی .. کیونکہ اہہ گل تان چٹے دن

دی طرحاں صاف سی کہ باہر نے حملہ کرنا ہی کرنا ہے۔ اوہ تاں مجبوری وس قابل پرط گیا سی۔ حملے نوں ٹالن واسطے اتھوں دے حکمران نجومیاں رولان تے جوتشیاں کولوں اپاء کروا رہے سن پر کوئی کم ناں آئے ایہہ اپاء: "کوئی ہو پیر ورج رہائے جا میڑ سنیا دھایا۔۔ تھان مقام جے بچ مندر مچھ مچھ کر رلایا۔۔ کوئی مغل ن ہوا اندھا کنے ن پرچہ لایا۔۔"

مکدی گل ایہہ ہے کہ باہر دے حملے موقع جھڑی وڈھ تک کیتی سی استے گورو صاحب سخت خلاف بن۔ دوسرا پنجاب آئے ہندوستان دے پہلے حکم (ابراہیملودھیہ ابراہیم آدی) نوں اوہ ایس پرست گندے بن۔ صاحب دا مننا ہے کہ ایہو جہیاں نوں سجا تاں ملنی ہی سی۔ باقی صاحب دا ایہہ وی مننا ہے کہ جھڑے ناگرکاں نوں سجا ملی ہے ایہناں نے وی رت بھلایا ہویا سی، "اگو دے جے چیتئی تاں کائٹ ملے سجائ۔۔"

---◇---

سیدپر وچ چکی پیہن والی ساکھی دی سچائی

جوہیں کہ اسیں پچھلے ادھیائے وچ ثابت کیتا ہے کہ چکی پیہن والی ساکھی قابل وکھے واپری سی۔ پر وقت پا کے، سیدپر قتل تلام ہون کارن آئے بابرانی لکھے جان کارن سنگتانے چکی والی گل وی سیدپور نال جوڑ دتی۔

سیدپر وچ ڈیڈھ صدی پہلاں تک بیٹھلے ستھان گورو گھر نال سیندھ رکھدے سن:

۱. روڑی صاحب، شہر دے پہاڑ پاسے، گجراں والہ والی سڑک تے۔ - اتھے گورو صاحب اکال پرکھ دی

ارادھنا کریا کردے سن۔

۲. بھائی لالو دا گھر۔ جتھے بھائی لالو دے گھر دی کھوبی اج وی موجود ہے۔ - پہلاں اس دا ناں کوٹھڑی صاحب ہندا سی اج بھائی لالو دی کھوبی ہو چکا ہے۔

۳. اداسی ڈیرہ۔ دھرم شالہ سنگلاوالی جاں کنڈیوالی۔ اندرون دروازہ گھڑیالی۔ جس نوں سمت ۱۹۷۱ (۱۹۱۴ ای۔) مہنت سرن داس چکی صاحب گردوارے دا ناں دے دتا کیونکہ عمارت دی نیہہ پٹن موقعے بیٹھو چکی نکل آئی سی۔ دھیان رہے ڈیریدار لوک کسے ستھان نوں اتھاسک بناؤن ویلے کوئی ڈر کھوے نہی رکھدے۔ ایہناں لوکاں دا سوچنا ہندا ہے کہ ہر اوہ کم جس کرکے لوک نام نال جڑن اوہ پوتر ہی ہے۔ پرانے رہائشی

گردوارہ چکی صاحب۔ ۱۹۱۴ وچ بنی عمارت دیاں تصویراں۔ کھے ۲۰۱۶ وچ آئے سچے ۱۹۳۲ وچ۔ دھیان ویکھو عمارت اوہو ہی ہے۔ اٹ وی موجدا بھاؤ وڈی لگی ہے۔

علاقیاں دی خدائی موقعے چکیاں اکثر نکل آؤدیاں بن۔

سوچکی والی گل سیدپر وچ بعد وچ آئی ہے۔ باہر دے خاندان نوں بادشاہیا قابل وکھے بخشیاں سن۔

آن ترلوچن سنگھ، *منی سنگھ - ۱۸-۱۸
آ اسیں پچھلے باب وچ ایہہ گل ثابت کر چکے ہاں کہ جھڑی باہے کولوچکی پساؤن والی گل ہے اوہ قابل ہوئی سی۔ (مہما پرکاش ۴۸-۱۸، انوسار گورو صاحب تے باہر دا میل قابل وکھے ہی ہندا ہے۔) قابل وچ اوہ پوتر چکی وی سامبھی پئی سی۔ ایمن آباد والی چکی (جس نوں کوئی جوگندر سنگھ کنگ ناں بندہ انگلیڈلے گیا ہے) اس چکی بارے سائیکل یا تری نے ایہہ لکھیا ہے:
"چکی صاحب گردوارے والی جگھاں پہلے دھرم شالہ سنگلاوالی جاں کنڈیوالی دے نام پور مچھاپور سی تے مہنت سرن داس اداسی سی۔ ایہہ دھرم سالہ پہلاں کچی ہندی سی۔ جد کچی دھرم سالہ نوں ڈھاہ کے پکی پاؤن لگے تاں جس وقت نویاں نہیاں پٹن لگے تاں زمین دے وچوں اک چکی نکل آئی آٹا پیہنے دی تاں پھر مہنت سرن داس جی نے دھرم سالہ توں گردوارہ چکی صاحب جی گورو نانک دیو جی نام رکھ دتا سی تے پھر گردوارہ پکا پا دتا سی۔
اک کندھ دے آتے پتھر لگا ہویا ہے ج دے آتے ایہہ لکھیا ہے کہ ایہہ

گردوارہ چکی صاحب جی مہنت سرن داس نے سمت نانک شاہی ۴۴۵ تے سمت بکرمی ۱۹۷۱ تے مہینہ پھگن ۱۵ ل پکا بنوایا سی۔ - (صفحہ ۵۷۶)
سوڈھی - ۶۱۳-۶، بالا-۲۷۹، ۱۰۲، منی سنگھ- ۴۳۴-۴۱۸، ۴۲۴، جواہر- ۳۱۳، ۶۱، سورج- ۴۴۵، بی ۴۰-۷۷، کرپال- ۱۳۸
سائیکل یا تری ۵۷۴ تے اپنی ایمن آباد پھیری (۳ اکتوبر ۱۹۳۲) بابت کچھ اس پرکار لکھیا ہے:-
"شہر ایمن آباد دے وچ جو بھائی لالو دا گھر ہے جاں جس جگہ گورو نانک دیو جی دا گردوارہ ہے اس جگہ اک اسی وقتاں دی کھوبی ہے جس دا جل چھکن نال تینیاں تاپ ہت جاندے آئے اوبی کوٹھڑی اج تک بھائی لالو دی ہے جس وچ گورو جی رہا کردے سن۔ ایہہ کوٹھڑی اج کل دے مکاناں نالوں بہت نیویں ہے۔ اسی کوٹھڑی دے آتے مکان بنا کے چھوٹا جیہا گردوارہ بنایا ہویا ہے۔ اس گردوارے وچ اک پیل دا درخت کھڑا ہے۔ گردوارہ نوا پاؤن دیاں تیاریاں ہوریاں بن۔"
صفحہ ۵۷۴